

هویت ملی

فاطمه السادات موسوی

اداره آموزش و پرورش شیراز، ناحیه چهار، مهد و پیش دبستانی آفرین

چکیده

هویت ملی در دنیای امروز و در روزگار دگرگونی‌های اجتماعی سریع و جهانی شدن به یکی از موضوعات مهم پژوهشی در بخش قابل ملاحظه‌ای از رشته‌های علوم اجتماعی و علوم ارتباطات تبدیل شده است. برای متقاعد شدن در این زمینه کافی است به حجم قابل توجهی از مطالب دانشجویانی که بطور مستقیم یا غیرمستقیم به موضوع هویت پرداخته‌اند اشاره کرد. مثلاً در حوزه مباحث جهانی شدن، صاحب‌نظران مختلفی عمده‌ترین مباحث خود را به حوزه فرهنگ و هویت اختصاص داده‌اند که از جمله آنها می‌توان از «جهانی شدن، فرهنگ و هویت» از احمد گل‌محمدی، «فرهنگ در عصر جهانی شدن چالش‌ها و فرصت‌ها» از دکتر محمد توحید فام و... نام برد. در حوزه علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی مباحث ریچارد چنکینز در خصوص هویت اجتماعی، نظریه اجتماعی و سیاست از کریج کالهن و همین‌طور بحث‌های هویت و قومیت‌ها در کتاب جامعه‌شناسی گیدنز، قوم‌شناسی سیاسی رولان برتون در خور توجه هستند. در مجموعه مطالعات رسانه‌ها، کتاب «روانشناسی شناختی وسایل ارتباط جمعی» از ریچارد جکسون هریس که فصل چهارم کتاب خود را مشخصاً به نحوه انعکاس و بازتاب هویت‌ها و قومیت‌ها در رسانه‌های جمعی اختصاص داده است، در خور توجه است. با توجه به مواردی که در اینجا بسیار به اختصار ذکر شد، می‌توان گفت که هویت ملی از جمله بحث‌های بسیار مهم دنیای مدرن است که هر اندیشمندی بنا به دغدغه‌های حوزه معرفتی و مورد علاقه خود به نحوی به آن پرداخته است.

کلیدواژه‌ها: هویت ملی

مقدمه

به لحاظ لغوی واژه هویت (identity) از واژه (identitas) مشتق شده و به دو معنای ظاهراً متناقض بکار می‌رود؛ نخست همسانی و یکنواختی مطلق؛ دوم تمایز که در برگیرنده ثبات یا تداوم در طول زمان است. هرچند دو معنای نام‌برده متناقض و متضاد به نظر می‌آیند، ولی در اصل به دو جنبه اصلی و مکمل هویت معطوف هستند. مانوئل کاستلز از منظر مدرن هویت را همچون «ساخته شدن فرآیندی معنا بر پایه یک ویژگی فرهنگی یا یک دسته ویژگی‌های فرهنگی که بر دیگر منابع معنا برتری دارند» تعریف می‌کند. وی معتقد است که همانگونه که نقش‌ها کارویژه‌ها را سازمان می‌دهند، هویت هم معنا را سازمان می‌دهد. (کاستلز، ۱۹۹۷: ۷؛ به نقل از گل‌محمدی، ۱۳۸۶: ۲۲۵). هرچند از نظر نباید دور داشت که کاستلز در مقدمه کتاب «جامعه اطلاعاتی» خود، در مورد هویت، عمده مباحث این حوزه را بر هویت‌های مدرن متمرکز کرده و از ظهور هویت‌های مقاوم در هیئت جمعیت‌های دینی، فرهنگی، ملی، قومی و محلی سخن می‌گوید؛ و همچنین یادآور می‌شود که این هویت‌های جدید را می‌توان در سه مقوله کلی جای داد که وی آنها را با عناوین «هویت مشروعیت‌بخش»، «هویت مقاومت» و «هویت برنامه‌ای» معرفی می‌کند (کاستلز، ۱۹۹۴: ۲۲).

اغلب صاحب‌نظران هویت ملی را به مثابه امری روان‌شناختی و جامعه‌شناختی می‌دانند. از جمله تاجفل هویت اجتماعی را با عضویت گروهی پیوند می‌زند و عضویت گروهی را متشکل از سه عنصر می‌داند: عنصر شناختی (آگاهی از اینکه فرد به یک گروه تعلق دارد)؛ عنصر ارزشی (فرض‌هایی درباره پیامدهای ارزشی مثبت یا منفی عضویت گروهی)؛ و عنصر احساسی (احساسات